

Eesti Seksuaaltervise Liidu seisukoht Istanbuli konventsiooni liikmesriigina püsimise vajalikkusest Eestis

Eesti Seksuaaltervise Liit (ESTL) peab äärmiselt oluliseks, et Eesti on ja jääb Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsiooni) liikmesriigiks.

Istanbuli konventsiooni näol on tegemist kõige põhjalikuma rahvusvahelise õigusraamistikuga, mis käsitleb vägivalla ennetamist, ohvrite kaitset ja vägivallatsete vastutusele võtmist. Konventsioon toetub inimõiguste universaalsusele, võrdõiguslikkusele ning põhimõttele, et igal inimesel on õigus elada vägivallast vabas keskkonnas ning saada vajadusel igakülgset abi.

Vägivald naiste ja tüdrukute vastu on tõsine inimõiguste rikkumine ja oluline rahvatervise probleem. Eestis on igal aastal registreeritud tuhandeid perevägivallajuhtumeid, kuid on alust arvata, et suur osa neist jääb endiselt varjatuks. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) andmetel kogeb iga kolmas naine maailmas oma elu jooksul füüsilist või seksuaalset vägivalda, enamasti lähisuhte kontekstis¹. Selline kogemus on seotud suurenenud depressiooni, ärevuse, suitsiidimõtete, krooniliste haiguste ning seksuaal- ja reproduktiivtervise probleemidega². Lisaks on uuringud näidanud, et vägivalla kogemus lapse- või noorukieas on seotud suurenenud riskiga seksuaalse riskikäitumise, soovimatute raseduste ja vaimse tervise probleemide tekkeks täiskasvanueas³.

Istanbuli konventsioon kohustab liikmesriiki looma süsteemse toe ohvritele, rõhutades vajadust pakkuda ohvritele terviklikku abi, sealhulgas ligipääsu meditsiinilisele ja psühholoogilisele toele, seksuaaltervise teenustele, ligipääsu varjupaikadele, kriisiabitelefoniidele ja nõustamisteenustele. Samuti rõhutab konventsioon vajadust kaitsta lapsi ja noori vägivalla tunnistajaks olemise ja selle mõju eest, mis on oluline laste vaimse ja füüsilise tervise kaitse seisukohalt. See on kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni ning ÜRO seksuaal- ja reproduktiivõiguste põhimõtetega⁴.

Istanbuli konventsioon ei ole ideoloogiline dokument, vaid rahvusvaheline inimõiguste kokkulepe. Selle keskmes ei ole mitte soo määratlemine, vaid vägivalla põhjuste (sh soolise kuuluvuse järgi omistatud kahjulike ja ebavõrdsustavate soorollide) ja tagajärgede mõistmine.

Vägivald saab sageli alguse ebavõrdsusest - olukordadest, kus üks pool omab teise üle majanduslikku, füüsilist või psühholoogilist võimu. UN Women (ÜRO soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise ühendus) on korduvalt rõhutanud, et hariduslikud ja ühiskondlikud sekkumised, mis tegelevad soostereotüüpide vähendamise ja võrdse partnerluse edendamisega, on kõige tõhusamad perevägivalla ja seksuaalse väärkohtlemise ennetamisel⁵.

Seetõttu on konventsiooni oluliseks osaks ka ennetustegevus: haridusprogrammid koolides, avalikkuse teavitamine ja spetsialistide (politsei, sotsiaaltöötajad, tervishoiutöötajad) koolitamine, et muuta isiklikul ja ühiskondlikul tasandil kahjulikke hoiakuid, soorolle ja osata vägivalda märke varakult märgata ja sekkuda.

Istanbuli konventsioon on tõenduspõhine ja praktikas toimiv. GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) seirearuanded näitavad, et riikides, kus konventsioon on rakendatud terviklikult, on tõusnud õiguskaitseorganite reageerimisvõime, ohvrite teadlikkus oma õigustest⁶ Samuti on vägivaldlast rääkimine muutunud ühiskonnas avatumaks ja häbivabamaks⁷.

Nagu Euroopa Nõukogu on oma aruannetes rõhutanud, on konventsioon osa laiemast inimõiguste raamistikust, mille eesmärk on tagada kõigile võrdne kaitse ja vabadus vägivaldast⁸. Eesti on olnud järjekindel inimõiguste ja võrdõiguslikkuse kaitsel. Konventsiooniga liitumine on toonud Eestis kaasa kriitilise tähtsusega seadusandlikud muudatused, mis tugevdavad vägivaldaennetust ja ohvrite kaitset.

2017. aastal viidi Karistusseadustikku sisse mitmed uued koosseisud, mis tulenevad otseselt konventsiooni artiklitest - lisati näiteks naise suguelundite sandistava moonutamise (FGM) (§ 118), seksuaalse ahistamise (§ 153), ahistava jälitamise (§ 157) ja inimkaubanduse toetamise (§ 133) paragrahvid⁹. Lisaks muudeti Ohvriabi seadust, millega on kehtestatud naiste tugikeskuse teenus ja tagatud riiklik rahastus vägivaldaohvritele mõeldud nõustamisele, majutusele ja kriisiabile¹⁰. Samuti loodi riiklik täiendkoolituskohustus vägivaldajuhtumitega tegelevatele spetsialistidele¹¹. Need reformid on vähendanud õiguslike lünki ja toonud reaalse muutuse abisüsteemide toimimisse ning ühiskondlikku teadlikkusse. Istanbuli konventsiooniga liitumine ja selle täitmine kinnitab meie pühendumust rahvusvahelistele väärtustele ning tagab, et riik seisab oma elanike - eriti naiste, laste jt haavatavate gruppide - turvalisuse eest. Konventsioonist loobumine või selle õigusliku mõju vähendamine saadaks ühiskonnale ohtliku sõnumi, et vägivalda ennetamine pole prioriteet, ning seaks ohtu aastate jooksul saavutatud edusammud.

Eestis toimub konventsiooni rakendamise sõltumatu hindamine GREVIO seirearuande kaudu 2026. aastal, mille järel avaldatakse põhjalik analüüs riigi senistest edusammudest ja edasistest rakendamisvajadustest.

Seksuaalvägivald on üks raskemaid lähisuhtevägivalda vorme, millel on pikaajalised tagajärjed ohvri füüsilisele ja vaimsele tervisele, seksuaalsusele ja eneseväärikusele. Seetõttu on oluline käsitleda vägivalda ennetust ja seksuaalharidust tervikliku ja prioriteetse rahvatervise küsimusena. Istanbuli konventsioon on oluline inimõiguste ja tervisealase kaitse instrument, mis aitab vähendada vägivalda juhtumeid, kaitsta ohvreid ja kujundada vägivaldast ühiskonda. See kaitseb tänaseks rakendatud meetmeid ning toetab ja loob võimalusi edasiste seksuaalvägivalda ennetusmeetmete ning ohvrite toetamismeetmete loomiseks.

Eesti Seksuaaltervise Liit peab ülimalt oluliseks, et Eesti on ja jääb konventsiooni täieõiguslikuks liikmeks ning rakendab selle põhimõtteid järjepidevalt riiklikul ja kohalikul tasandil.

Lugupidamisega,

Eesti Seksuaaltervise Liit

Toetajad:

1. Siia lisanduvad Eesti Seksuaaltervise Liidu käesolevat seisukohta toetavad allakirjutanud ühendused jt toetajad

Viited

1. World Health Organization. *Violence against women prevalence estimates, 2018*. Geneva: WHO, 2021.
2. World Health Organization. *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva: WHO, 2013.
3. Devries K.M. et al. *The global prevalence of intimate partner violence against women*. Science, 2013; 340(6140): 1527–1528.
4. World Health Organization. *Defining sexual health*. Geneva: WHO, 2006.
5. UN Women. *Handbook on Violence against Women: Prevention and Response*. New York: UN Women, 2019.
6. GREVIO. *Baseline Evaluation Reports on the implementation of the Istanbul Convention*. Council of Europe, 2018–2024.
7. Council of Europe. *Annual report of the Secretary General: State of Democracy, Human Rights and the Rule of Law in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2022.
8. Council of Europe. *About the Istanbul Convention*. Strasbourg: Council of Europe, 2023.
9. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seadus, RT I, 26.06.2017, 69.
10. Ohvriabi seaduse muutmise seadus, RT I, 04.11.2016
11. Tervise- ja tööministri määrus nr 23, 07.06.2017 „Naistevastase vägivalla teemalise täienduskoolituse kava, maht, ülesehitus ja sisu”.